

**Arne M Andersson,
Per-Olof Bjuggren &
Olle Ohlsson:**

Industriell ekonomi

Industriell organisation eller industriell ekonomi är fn ett expansivt studieområde. (De olika beteckningarna hänför sig till olika språkbruk i USA respektive Storbritannien.) Industriell organisation studerar företagens marknadssituation och hur företag beter sig som producenter, säljare och köpare i olika omgivningar. Det är företagens marknadsbeteende som är studieobjektet. Traditionell mikroteori tillämpas på industrier eller grupper av företag. Ambitionen är att säga något om industristrukturen vid ett speciellt tillfälle men också om dess förändring. Inom forskningsområdet ställs frågor av typen hur uppkommer monopol, hur påverkar monopol samhällets välfärd och hur länge kan monopol-situationer förväntas råda?

Joe Bain [1951] formulerade empiriskt testbara hypoteser till begrepps kedjan *structure-conduct-performance*, vilket ledde till ett uppsving för empirin på området. Därefter har en mångfald studier gjorts där man har klassificerat en industris *structure* med hänsyn till olika koncentrationsmått, dess *conduct* på grundval av företagens prissättningspolitik, investeringspolitik m m och *performance*

med hjälp av olika lönsamhetsmått.

Sambandet *structure-conduct-performance* ansågs länge vara enkelriktat. Företag hade i modellen en passiv roll, dvs givet marknadsform följde prissättningsregeln. Enligt detta synsätt betraktades tex existensen av stora reklamsatsningar som konkurrenshinder. Det finns också en alternativ förklaring till att ekonomier inte kännetecknas av fri konkurrens. Förklaringen går under namnet Chicagoskolan, företrädd av Aaron Director. Enligt denne konkurrerar företag med många fler medel än enbart priset. Här har företagen fått en mer aktiv roll och ett samband *performance-structure* uppmärksammas.

En variant på Chicagoskolan utgör den sk *contestability*-hypotesen lanserad av Baumol, Panzar och Willig. Den är ett försök att utveckla konkurrensbegreppet genom att ta hänsyn till in- och utträdesvillkoren för företag.

På senare år har den "nya industriella organisationsskolan" utvecklats med hjälp av spelteori, sk icke-kooperativa spel. Det rör sig fortfarande om optimeringsmodeller men nu tillämpade på strategiskt beslutsfattande.

Utvecklingen av området för industriell organisation eller industriell ekonomi har påverkats av vad som skett inom området företagsteori, med dess fokusering på inbörden av äganderätter och transaktionskostnader, liksom av utvecklingen inom institutionell ekonomi. En skola inom teorin för företaget koncentrerar sig inte enbart på produktionskostnaderna, utan tar också med transaktionskostnaderna i analysen. För, som Coase framhöll redan 1937, utan transaktionskostnader kan man inte förklara existensen av företag. Givet begränsad information och en osäker omgivning söker de ekonomiska agenterna det mest kostnadseffektiva sättet att uppnå sina mål. Det kan tex gälla att välja mellan att själv stå för marknadsföringen eller att ingå kontrakt med ett marknadsföringsföretag.

Den häftigaste kritiken av traditionell analys kommer dock från den österrikiska skolan. Österrikarna framhåller med eftertryck att konkurrens är en process och inte en statistisk marknadsstruktur.

Inom industriell organisation/ekonomi har man alltmer börjat intressera sig för olika kontrakt. En utgångspunkt är att betrakta avvikelser från traditionella marknadskontrakt till mer komplexa kontrakt som ett sätt att erhålla monopolförträtor. En annan är att se det som ett försök att uppnå högre effektivitet genom att spara på transaktionskostnader förknippade med bytet.

Snabb utveckling

I en härom året utkommen bok på svenska, *Industriell ekonomi* av Arne M Andersson, Per-Olof Bjuggren och Olle Ohlsson (SNS, Stockholm, 1990), framhålls i förordet att ämnet industriell organisation eller industriell ekonomi haft svårt att slå igenom vid svenska universitet. Som en delförklaring framförs ämnets snabba utveckling de senaste årtiondena och att det finns olika uppfattningar om vad industriell ekonomi är. Här nämner man utvecklingen av transaktionskostnadsansatsen, *contestability*-hypotesen och österrikarnas bidrag men inte den nya industriella organisationsteorin.

Boken består av två delar. Den första, företag och marknader, skriven av Andersson/Ohlsson, behandlar *structure-conduct-performance*-paradigmet varvid företaget antas ha en såväl passiv som aktiv roll. Den andra delen, företag och organisation, skriven av Bjuggren, tar upp begreppet företag kontra begreppet marknad.

Uppläggningsen inom respektive avdelning är klar och enkel. Industridelen inleds med en kortfattad beskrivning av *structure-conduct-performance*-paradigmet, några koncentrationsmått och olika etableringshinder. Därefter följer avsnitt om hur företag kan välja att tillväxa, sätta

sitt pris, differentiera verksamheten samt att satsa på forskning och utveckling. Här ingår också ett mycket summariskt avsnitt om koncentrationens utveckling i Sverige.

De flesta böcker om industriell organisation/ekonomi innehåller ett kapitel om teorin för företaget. Här har man byggt ut det till flera kapitel. Och visst behövs en brygga mellan den senaste utvecklingen inom teorin för företaget och utvecklingen inom industriell organisation/ekonomi, så idén att sammanföra dessa två delar i en bok är god.

Bokens andra del tar efter ett inledande kapitel om företag och ekonomins organisation upp olika former av integration. Framställningssättet visar på en nära anknytning till Oliver Williamsons synsätt. Avsnittet om företag och organisation avslutas med ett kapitel om konkurrens och välfärd och får ses som ett försök att knyta ihop bokens bägge delar.

Under framförallt 1980-talets senare hälft har flera internationella läroböcker på området publicerats. De har alla haft ambitionen att föra ut de senaste forskningsrönen på ett lättbegripligt och överskådligt sätt. Hur kan man då motivera utgivningen av en svensk bok på området? Att den är skriven på svenska kan väl knappast vara argumentet för en tilltänkt lärobok för universitet och högskolor? Baksidestexten menar att boken är anpassad till svenska förhållanden. Ja, detta vore ett bra skäl om så vore fallet. Men tyvärr är hänvisningarna till svenska förhållanden mycket knapphändiga. I kapitlet om koncentration finns ett avsnitt om koncentrationens utveckling i Sverige. Här får vi veta att år 1978 gällde att "för nästan en fjärdedel av branscherna svarade de fyra största företagen för minst 80 % av branschens sammanlagda produktion och för mer än hälften av branscherna producerar de fyra största företagen minst 60 % av produktionen". Nog finns det mer att redovisa om den svenska koncentrationen.

När jag läste kapitlet om prispolitik, letade jag förgäves efter någon information om hur företagen beter sig i praktiken. Försöker de skatta varornas priselasticitet och i så fall hur då? Vilka empiriska studier finns det om svenska företags prispolitik? Har inte Assarsson [1989]; några resultat som hör hemma här? I innovationskapitlet finns en redovisning av FOU-utgifter för året 1987, i några OECD-länder samt FOU-utgifter fördelat på olika branscher i Sverige.

För att kunna arbeta empiriskt med begreppet bransch- eller industristruktur krävs en definition av begreppet bransch/industri. Författarna glider över definitionsproblemet med formuleringen "en näringsgren eller bransch utgörs av företag som producerar eller tillhandahåller varor eller tjänster av likartat slag, dvs sådana som har vissa väsentliga egenskaper gemensamma". Om man skall göra en undersökning på svenska data; hur väl passar SNI-koden in på den teoretiskt önskvärda definitionen av branscher? Detta hade förtjänat en kommentar från författarna.

Mina önskemål på en lärobok är att läsaren får följa stegen i den teoretiska utvecklingen och de olika empiriska testerna av dessa. Detta behövs för att förstå dagens forskningsfrågor och efter vilka linjer man arbetar i dag. Detta uppfylls dock inte av boken. Den har karaktären av ett väl genomarbetat föreläsningsskandinavium.

*Fil lic BODIL THORDARSON
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet*

Referenser:

- Assarsson, B, [1989], *Prisbildning på industriella marknader*. SNS, Stockholm.
Bain, J S, [1951], "Relation of Profit Rate to Industry Concentration: American Manufacturing, 1936-40". *Quarterly Journal of Economics*.